

(Romlo., 372.26); «les marionetes, esperen el moment de sortir, postureres com són, estufant-se el cabell o apariant-se el davantal de *pampolina*», «Unes camalligues ara que torna el meu Damià? Més m'estimaria un davantal de *pampolina*», Coromines (*Putxinellis*, 1927, O. C., 601b, 608a). Mot gentil: la llengua triomfa de la seva història.

Antipapa [c. 1400, és sobre parlar ací dels Ferrans, Joans, Martins, Climents, Vicents: traïcions recíproques de Roma, París, Barcelona, Navarra etc., provincialismes de Provença, Aragó, Península, pobles que hom juga com una pilota, cristianisme que sofreix...]. Cpr.: *Papabenet*, tort. (BDC III, 104).

PAPAGAI, d'origen incert, però en tot cas oriental; probablement pres de l'àr. *babbagá'* id., mot antic en l'àrab d'Orient, si bé d'etimologia no ben segura dintre aquesta llengua i la seva zona, potser tanmateix creat en àrab; en passar a les llengües romàniques, s'alterà per una etimologia popular que va interpretar-lo com un compost de *gai*, variant de *GAIG*, més el substantiu *papa* o el verb *papar* 'menjar'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Al emperador ve Cató, / e parlà ---: / —Fort sots enganats, / car així-us pendrà, so say, / co(m) al mercader de son *papagay* / --- / Lo mercader --- / un fort beyll *papagay* avia, / lo miylor que hanc hom v<e>és: / res no era qu'el no dixés; / tot hom qui en la casa entrava / per son nom lo apeylava, / pus oyt l'agués nomenar, / e sabia bé devinar, / e no podien enganar», *Set Savis*, v. 2305. «--- lo Gall dix --- —Un *papagay* stave en un arbre ab un corp, e dejús l'arbre havia un simi qui havia posade lenya sobre una luerna, car cuydave's que fos foc, e bufava --- lo *papagay* cridave al simi --- que no era foc e --- lo *papagay* devellà del arbre e acostà's al simi --- e lo simi lo pres e lo aucís», Lull (*Merav.*, NCL. II, 151); eiximpli que repeteix en termes molt semblants el que conta ell mateix, i també amb la forma *papagay*, sovint repetida, en *Blanq.* (NCL. I, 27.15, 21, 26...). «*Papagays*, rossinyols, calandris ---» enumera Eiximenis (*Terç*, NCL. VI, 138, de nou 154). «Si n'escoltau / qualsevol d'elles, / dir maravelles / e grans lahòs / del lur bell cos / no-s farta may: / com *papagay*, / de llengua juga / ---», JRoig (*Spill*, 7738). *Papagai*, *Decam.* VI, § 10, 373, 374.8, allà on l'original italià porta *pappagallo* (ed. 1961, 400.2f.).

No entrà aviat en la tradició lexicogràfica, car manca en els diccs. de Jacme Marc i de Busa-N., però sí que OPou recull ja «*papagay*: psitacus» (*ThPu.*, 46), i Aversó (1641.31). De vegades apareix una variant més tardana i secundària en -ll, que no fou ultracorrecció de copistes ni de dialectants de les zones del Nordest, car el posa en rima un tortosí: «Dos dotzenas de gallinas / sots la protecció d'un gall / tinc, en lloc de *papagall* / y aucells de las Filipinas / ---», Rector de Vallfogona; i ja apareix, en mss. antics, en algun passatge d'Eiximenis: «Reconta lo fabulari que --- la guineu --- començà a loar lo corb --- —Oh, auccell marvellós --- la veu del qual adelta tota pensa: car no

hi ha cadenera, ne calandri, ne *papagall*, qui-s faça a comparar ab lo seu parlar ne ab lo seu cantar ---» (*Terç*, § 885, NCL. VI, 144.23). *AlcM* assenyala una forma abreujada *pagall* denominant un motiu ornamental, en un doc. de 1356.

Tenint en compte aquests fets, i que *papagall* sembla haver predominat com a forma val. del nom de l'ocell (Sanelo, 112v2; Escrig 1851),⁴ no hi ha objecció, des del punt de vista formal, a identificar-hi un nom d'herba valencià: «*papagall* de primavera: primula veris, primevère officinale» (segons Cavanilles, de la seva classe v, *pentàndria*, *Observ.* II, 326). Deixem a cura dels naturalistes l'explicació semàntica, si bé es pot suggerir que, en l'origen, es tractés del *gra de papagai* (directament o per comparació de plantes diverses), que, ja des d'època remota, s'havia cercat i importat: alguna grana dins la línia mill-panís-veça-escaiola, apropiada per a certes menes d'ocells: «carga d'urxica, c. d'oli de linòs --- de pedassols, de peroyne, de *gra de papagay*, de peix salat, de pinyons --- un sol., un dr.» (en la Lleuda de Cotlliure, de 1429, omès en canvi en la de Tortosa, *RLR* IV, 250).

L'etim. del nom romànic de l'ocell ha presentat un seriós i complicat problema, no encara ben aclarit, després d'afirmacions basades en meres autoritats sense proves, i contradiccions per prejudicis; mal fundades unes i altres críticament. En el *DCEC/DECH* (IV, 384-386) es va estudiar a fons, i val més remetre-hi, una vegada coneguda la síntesi que hem donat dels resultats; si bé afegint-hi les dades comparatives i cronològiques generals.

En la llengua aràbiga, és un mot generalment conegut: amb les formes *babbagá'* i *babgá'*, respectivament, en els egipcis Qazwini i Fayyumi (Ss. XIII i XIV), totes dues en l'irani Firuzabadí (c. 1400), i que figura en altres lexicògrafs puristes i orientals dels Ss. XIII i XVIII, i sembla que ja en àrabs asiàtics dels Ss. X i XIII. Això descarta la possibilitat d'una provinença romànica en àrab; per més que l'estructura no sigui de les normals en àrab ni s'hi expliqui per una arrel semítica, però és compatible amb una formació aràbiga de tipus expressiu-onomatopeic, o potser una arabitzaçió d'una altra font oriental i antiga.

En francès el mot està antiquat però va ser-hi molt freqüent *papegai* a l'Edat Mitjana des del S. XII. En llengua d'oc apareix *papagai* en rima en un trobador clàssic de princ. S. XIII, i n'hi ha molts testimonis en trobadors ben coneguts del XIII i en tota mena d'obres ben autoritzades del XIII i el XIV: en conclusió, tant en francès com en oc.-cat. és un mot que pertany a les llengües literàries des de llurs respectius orígens. El cast. *papagayo* des del XIV, almenys, potser ja en el XIII; i també el port. *papagaio* abunda des de la llengua clàssica, i des de 1507, però d'altra banda hi apareix com a més antiga la variant *papagai*, en Don Denis (princ. S. XIV), ço que fa pensar en una vella importació trobadoresca occitana. L'it. té *pappagallo* ja en Dante i Boccaccio, així com en viatgers del S. XV. Al. *papagei*, gallicisme del S. XV (i una variant *papegân* sovint en el S. XIII ja un cop c. el 1210, que podria